

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૪] ૧૦ એસ.સી.આર. ૧૦૫૦

વિનોદ કુમાર

વિરુદ્ધ

ગંગાધર

(સિવિલ અપીલ નંબર ૯૬૮૧/૨૦૧૪)

ઓક્ટોબર ૧૩, ૨૦૧૪

[ફક્કીર મોહમ્મદ ઇબ્રાહીમ કલીકુલ્લા અને
અભય મનોહર સપ્તે, ન્યાયમૂર્તિઓ]

કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ – ઓર્ડર ૪૧, રુલ ૩૧ સાથે વાંચતા કલમ ૯૬ પ્રથમ અપીલ કોર્ટની વ્યાપ્તિ અને સત્તાઓ – મકાન ખરીદવાના કરારના વિશિષ્ટ પાલન માટે અપીલકર્તા દ્વારા સામાવાળા વિરુદ્ધ દાખલ કરાયેલ દાવો – ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા રદ કરાયેલ – હાઈકોર્ટ દ્વારા પ્રથમ અપીલમાં હુકમ બહાલ રાખવામાં આવેલ – વૈધતા – ઠેરવેલ કે: હાઈકોર્ટે અપીલકર્તા અને/અથવા સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોમાંથી કોઈ પણ દલીલ પર વિચાર કર્યો નથી કે અપીલકર્તા દ્વારા અપીલના કારણોમાં લેવામાં આવેલા કારણોની નોંધ લીધી નથી કે પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કરવાનો એ હેતુથી કોઈ પ્રયાસ કર્યો નથી કે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને યોગ્ય ઠેરવી શકાય કે કેમ – આના પરિણામે અપીલકર્તાને પૂર્વગ્રહ થયો જેનો હકીકતો અને કાયદા પર પ્રથમ અપીલ ચલાવવાનો મૂલ્યવાન અધિકાર પ્રતિકૂળ રીતે પ્રભાવિત થયો હતો, જેણે બદલામાં, તેને કાયદા

અનુસાર અપીલમાં સુનાવણીથી વંચિત રાખ્યો હતો – હાઈકોર્ટને પ્રથમ અપીલનો નવેસરથી નિર્ણય કરવા માટે કેસ રિમાન્ડ (પરત) કરવામાં આવ્યો.

અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે

ઠેરવેલ કે: હાઈકોર્ટે અપીલકર્તા અને/અથવા સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોમાંથી કોઈ પણ દલીલ પર વિચાર કર્યો નથી કે અપીલકર્તા દ્વારા અપીલના કારણોમાં લેવામાં આવેલા કારણોની નોંધ લીધી નથી કે કેસમાં ઉદ્ભવતા મુદ્દાઓને લાગુ પડતા સ્થાપિત કાયદાકીય સિદ્ધાંતો અને નક્કી થયેલા કેસ લોના પ્રકાશમાં પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કરવાનો એ હેતુથી કોઈ પ્રયાસ કર્યો નથી કે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને યોગ્ય ઠેરવી શકાય કે કેમ અને જો તેમ હોય, તો કેવી રીતે, અને જો ના હોય, તો શા માટે? પ્રથમ અપીલ કોર્ટ હોવાના નાતે, ઓર્ડર ૪૧ રુલ ૩૧ સાથે વાંચતા કલમ ૯૬ હેઠળ તેને પ્રદાન કરવામાં આવેલી વ્યાપ્તિ અને સત્તાઓને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રથમ અપીલનો નિર્ણય કરવાની હાઈકોર્ટની ફરજ હતી. તેમ કરવામાં આવ્યું ન હતું, જેનાથી, અપીલકર્તાને પૂર્વગ્રહ થયો જેનો હકીકતો અને કાયદા પર પ્રથમ અપીલ ચલાવવાનો મૂલ્યવાન અધિકાર પ્રતિકૂળ રીતે પ્રભાવિત થયો હતો, જેણે બદલામાં, તેને કાયદા અનુસાર અપીલમાં સુનાવણીથી વંચિત રાખ્યો હતો. પ્રથમ અપીલનો નવેસરથી નિર્ણય કરવા માટે કેસ હાઈકોર્ટને રિમાન્ડ કરવામાં આવે છે. [પેરા ૨૨, ૨૩, ૨૬] [૧૦૫૯-સી-૭]

સંતોષ હઝારી વિરુદ્ધ પુરુષોત્તમ તિવારી (મૃતક) કાયદેસરના વારસદારો મારફત (૨૦૦૧) ૩ એસ.સી.સી. ૧૭૯: ૨૦૦૧ (૧) એસ.સી.આર. ૯૮; મધુકર અને અન્ય વિરુદ્ધ સંગ્રામ અને અન્ય (૨૦૦૧) ૪ એસ.સી.સી. ૭૫૬: ૨૦૦૧ (૩) એસ.સી.આર. ૧૩૮; એચ.કે.એન. સ્વામી વિરુદ્ધ ઈર્શાદ બાસીથ (૨૦૦૫) ૧૦ એસ.સી.સી. ૨૪૩; જગન્નાથ વિરુદ્ધ અરુલપ્પા અને અન્ય (૨૦૦૫) ૧૨ એસ.સી.સી. ૩૦૩; બી.વી. નાગેશ અને અન્ય વિરુદ્ધ એચ.વી. શ્રીનિવાસ મૂર્તિ (૨૦ – ૦) ૧૩ એસ.સી.સી. ૫૩૦ અને સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ એમસન્સ ઈન્ટરનેશનલ લિમિટેડ અને અન્ય (૨૦૧૧) ૧૨ એસ.સી.સી. ૧૭૪ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

કુરિયન ચાકો વિરુદ્ધ વર્કી આઉસેફ, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૯ કેરળ ૩૧૬ – નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

કેસ લો રેકૉર્ડ્સ:

એ.આઈ.આર. ૧૯૬૯ કેરળ ૩૧૬ નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો પેરા ૧૨
૨૦૦૧ (૧) એસ.સી.આર. ૯૪૮ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૧૫
૨૦૦૧ (૩) એસ.સી.આર. ૧૩૮ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૧૬
(૨૦૦૫) ૧૦ એસ.સી.સી. ૨૪૩ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૧૭
(૨૦૦૫) ૧૨ એસ.સી.સી. ૩૦૩ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૧૮
(૨૦૧૦) ૧૩ એસ.સી.સી. ૫૩૦ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૧૯
(૨૦૧૧) ૧૨ એસ.સી.સી. ૧૭૪ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૨૦

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: સિવિલ અપીલ નંબર ૯૬૮૧/૨૦૧૪.

ફર્સ્ટ અપીલ નંબર ૧૭૩/૧૯૯૯ માં મધ્યપ્રદેશ હાઈકોર્ટની ઈન્દોર
બેંચના તારીખ ૨૧.૦૩.૨૦૧૩ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તા તરફે રવીન્દ્ર કુમાર, મનોજ સક્સેના, રામ કિષ્ના (ડો. કૈલાશ
ચંદ માટે).

સામાવાળા તરફે રામેશ્વર પ્રસાદ ગોયલ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ અભય મનોહર સપ્તે દ્વારા આપવામાં આવેલ. ૧. અમે તારીખ ૧૦.૧૦.૨૦૧૪ ના ઓફિસ રિપોર્ટનું અવલોકન કર્યું છે. તે દર્શાવે છે કે સામાવાળાને છેલ્લી તક આપવામાં આવી હોવા છતાં, તેમણે આજ દિન સુધી કોઈ કાઉન્ટર એફિડેવિટ ફાઇલ કર્યું નથી. આજે, જ્યારે મામલો સુનાવણી માટે લેવામાં આવ્યો ત્યારે સામાવાળા તરફે કોઈ પ્રતિનિધિત્વ ન હતું. તેથી, અમે ગુણદોષના આધારે અપીલનો નિર્ણય કરવા આગળ વધીએ છીએ.

૨. લીવ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૩. સિવિલ સૂટ નંબર ૩૬૨/૯૭ માં બીજા એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, મંદસૌર દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૭.૦૨.૧૯૯૯ ના ચુકાદા અને ડિકીમાંથી ઉદ્ભવતી, ફર્ટ અપીલ નંબર ૧૭૩/૧૯૯૯ માં એમ. પી. હાઈકોર્ટ, ઇન્ડોર બેંચના સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૧.૦૩.૨૦ — ૩ ના ચુકાદા/ડિકી વિરુદ્ધ વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી આ એક સિવિલ અપીલ છે.

૪. હાલની અપીલમાં સામેલ ટૂંકા મુદ્દાને સમજવા માટે, કેટલીક સંબંધિત હકીકતો જણાવવી જરૂરી છે:

પ. અપીલકર્તા (વાદી) એ સામાવાળા (પ્રતિવાદી) વિરુદ્ધ માધવગંજ મંદસૌર ખાતે આવેલ મકાન નંબર ૯ (જે હવે પછી "વાદગ્રસ્ત મકાન" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ખરીદવાના કરારના વિશિષ્ટ પાલન માટે બીજા એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, મંદસૌરની કોર્ટમાં સિવિલ સૂટ નંબર ૩૬૨/૯૭ દાખલ કર્યો હતો. અપીલકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, સામાવાળો વાદગ્રસ્ત મકાનનો માલિક હતો અને તેણે વાદગ્રસ્ત મકાન અપીલકર્તાને કુલ રૂપિયા ૧,૪૮,૦૦૦/- ની કિંમતે વેચવા માટે અપીલકર્તા સાથે તારીખ ૦૫.૦૧.૧૯૯૨ ના રોજ એક લેખિત કરાર કર્યો હતો. વાદમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તાએ, કરારની શરતો અનુસાર, વેચાણ અવેજની આંશિક ચુકવણી પેટે સામાવાળાને રૂપિયા ૯,૯૮૯/- ની ઓફર/ચુકવણી કરી હતી, પરંતુ તેણે સદર રકમ સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને કરારના પોતાના ભાગનું પાલન કરવાનું ટાળ્યું હતું. આના કારણે અપીલકર્તા દ્વારા સામાવાળાને નોટિસ પાઠવવામાં આવી જેમાં તેને કરારના પોતાના ભાગનું પાલન કરવા અને અપીલકર્તાની તરફેણમાં વાદગ્રસ્ત મકાનનો વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવા જણાવવામાં આવ્યું હતું. સામાવાળો કાનૂની નોટિસનું પાલન સુનિશ્ચિત કરવામાં નિષ્ફળ રહેતા, અપીલકર્તાએ સામાવાળા વિરુદ્ધ પ્રશ્નગત કરારના વિશિષ્ટ પાલનની માંગણી કરતો ઉપરોક્ત સિવિલ દાવો દાખલ કર્યો હતો. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તા કરારના પોતાના ભાગનું પાલન કરવા માટે તૈયાર અને ઉત્સુક

હતો પરંતુ સામાવાળો જ પોતાનો ભાગ ભજવવામાં નિષ્ફળ ગયો હતો અને તેથી આ દાવો દાખલ કર્યો છે.

૬. સામાવાળાએ વાદમાં કરાયેલા આક્ષેપોનો ઇનકાર કરતું લેખિત નિવેદન ફાઇલ કર્યું હતું. સામાવાળાના જણાવ્યા મુજબ, પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ આખરી કરાર થયો ન હતો અને ગમે તે સંજોગોમાં, અપીલકર્તા કથિત કરારમાં સંમત થયેલી પોતાની જવાબદારીઓ પૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હોવાથી, તે વાદગ્રસ્ત મકાનના સંબંધમાં સામાવાળા વિરુદ્ધ આવા કરારના પાલનની માંગ કરવા માટે હકદાર ન હતો.

૭. ત્યારપછી, ટ્રાયલ કોર્ટે મુદ્દાઓ ઘડ્યા હતા. પક્ષકારોએ ત્યારબાદ પોતાની રજૂઆતોના સમર્થનમાં પુરાવા રજૂ કર્યા હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે તેના ચુકાદા/ડિક્રી દ્વારા દાવો રદ કર્યો હતો અને અપીલકર્તાને કોઈ રાહત આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. સદર ચુકાદા/ડિક્રીથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તાએ એમ.પી. હાઈકોર્ટની ઇન્ડોર બેંચમાં કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ ની કલમ ૯૬ હેઠળ ફર્સ્ટ અપીલ નંબર ૧૭૩/૧૯૯૯ દાખલ કરી હતી.

૮. વિદ્વાન સિંગલ જજે, વાદગ્રસ્ત ચુકાદા દ્વારા, અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલી પ્રથમ અપીલ રદ કરી હતી અને પરિણામે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર

કરાયેલા ચુકાદા/ડિક્રીને બહાલ રાખ્યો હતો, જેણે અપીલકર્તાનો સિવિલ દાવો રદ કર્યો હતો. હાઈકોર્ટ દ્વારા દાવો રદ કરવાના આ બહાલીકરણ વિરુદ્ધ અપીલકર્તા નારાજ થયો અને હાલની અપીલ દાખલ કરી છે.

૯. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાની કાયદેસરતા અને ચોક્કસાઈ પર સવાલ ઉઠાવતા દલીલ કરી હતી કે હાઈકોર્ટે પ્રથમ અપીલમાં ઉઠાવવામાં આવેલી તમામ હકીકતલક્ષી વિગતો અને વિવિધ કારણો પર ધ્યાન આપ્યા વિના, ખૂબ જ ટૂંકાણમાં તેનો નિકાલ કર્યો હતો. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, હાઈકોર્ટે ન તો કોઈ મુદ્દા પર વિચાર કર્યો કે ન તો પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કર્યું કે ન તો કેસમાં ઉદ્ભવતા મુદ્દાઓને લાગુ પડતા કાનૂની સિદ્ધાંતોની તપાસ કરી કે ન તો કોઈ વિવાદિત મુદ્દાઓ પર પોતાના તારણો આપ્યા કે જેના આધારે અપીલકર્તાને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા અપીલના સમર્થનમાં અપીલકર્તા દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી હોવા છતાં દાદ આપવામાં આવી ન હતી. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે પ્રથમ અપીલ કોર્ટ હોવાના નાતે અને ઉપર્યુક્ત ઓર્ડર જા ૨૯ ૩૧ સાથે વાંચતા કલમ ૯૬ હેઠળ તેની અપીલ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, હાઈકોર્ટની એ ફરજ હતી કે તેણે ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોથી સ્વતંત્ર, હકીકતો પરના સમગ્ર પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કર્યા પછી અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર વિચાર કરવો જોઈતો હતો અને મુદ્દાઓને સંચાલિત કરતા કાનૂની સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને પોતાના તારણ પર આવવું જોઈતો હતું અને જોકે

હાઈકોર્ટ દ્વારા તેમ કરવામાં આવ્યું ન હતું, તેથી વાદગ્રસ્ત ચુકાદો કાયદેસર રીતે ટકી શકે તેમ નથી. છેલ્લે, વિદ્વાન વકીલે અનુરોધ કર્યો કે જો તેમની દલીલો સ્વીકારવામાં આવે, તો ગુણદોષના આધારે નવેસરથી અપીલનો નિર્ણય કરવા માટે કેસ હાઈકોર્ટને રિમાન્ડ કરવો અનિવાર્ય છે.

૧૦. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને કેસના રેકૉર્ડનું અવલોકન કર્યા પછી અને અપીલમાં ઉદ્ભવતા મુદ્દાની તપાસ કર્યા પછી, અમને અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલની દલીલમાં તથ્ય જણાય છે.

૧૧. કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૪૧ રુલ ૩૧ સાથે વાંચતા કલમ ૯૬ હેઠળ પ્રથમ અપીલનો નિર્ણય કરતી વખતે પ્રથમ અપીલ કોર્ટની સત્તાઓ ખરેખર આ કોર્ટના વિવિધ ન્યાયિક ચુકાદાઓ દ્વારા સારી રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે અને તેથી, તે હવે કોઈ અનિર્ણિત પ્રશ્ન નથી.

૧૨. છેક ૧૯૬૯ માં, વિદ્વાન ન્યાયાધીશ – વી.આર. ક્રિષ્ના અય્યર, ન્યાયમૂર્તિ (જેમ કે તેઓ ત્યારે કેરળ હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશ હતા) એ કુરિયન ચાકો વિરુદ્ધ વર્કી આઉસેફ, એ.આઇ.આર. ૧૯૬૯ કેરળ ૩૧૬ માં સીપીસીની કલમ ૯૬ હેઠળ પ્રથમ અપીલનો નિર્ણય કરતી વખતે, પ્રથમ અપીલ કોર્ટને તેની ફરજની યાદ અપાવી હતી કે કલમ ૯૬ હેઠળની પ્રથમ અપીલનો નિર્ણય કેવી

રીતે થવો જોઈએ. તેમની વિશિષ્ટ લેખન શૈલી અને અભિવ્યક્તિની સૂક્ષ્મ શક્તિમાં, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે નીચે મુજબ ઠેરવ્યું હતું:

"૧. બે કોર્ટોમાં અસફળ રહેલો વાદી, તેનો દાવો રદ થવાથી નારાજ થઈને અહીં આવ્યો છે જે ટાઈટલની જાહેરાત અને કબજો પરત મેળવવા માટેનો હતો. પ્રતિવાદીએ મિલકત પરના વાદીના ટાઈટલ તેમજ તેના કબજાનો વિરોધ કર્યો હતો અને બંને પોતાના હોવાનો દાવો કર્યો હતો. વિદ્વાન મુનસિફ, જેમણે દાવો ચલાવ્યો હતો, તેમણે ટાઈટલ અને કબજા બંને પર વાદીની વિરુદ્ધ તારણો નોંધ્યા હતા. પરંતુ, અપીલમાં, વિદ્વાન સબઓર્ડિનેટ જજે સમગ્ર મામલાનો ખૂબ જ સપાટી પર અને ટૂંકમાં, થોડા વાક્યોમાં નિકાલ કર્યો.

૨. એક અપીલ કોર્ટ સામાન્ય રીતે હકીકતની અંતિમ કોર્ટ હોય છે અને તેથી એક પક્ષકાર અપીલના તબક્કે પુરાવા પર સંપૂર્ણ અને ન્યાયી અને સ્વતંત્ર વિચારણા માટે હકદાર છે. આનાથી ઓછું કરું પણ તેની સાથે અન્યાય છે અને મને કોઈ શંકા નથી કે હાલના કેસમાં વિદ્વાન સબઓર્ડિનેટ જજ એક અપીલ કોર્ટ તરીકે તેમની પાસેથી અપેક્ષિત ધોરણોથી ખૂબ જ પાછળ રહી ગયા છે. જો કે અપીલકર્તા અને સામાવાળાના વકીલો વચ્ચે ઉગ્ર સ્પર્ધા છે, તેમ છતાં તેઓ આ અવલોકનમાં મારી સાથે સહમત હોય તેવું લાગે છે....."

(મહત્વ દર્શાવાયું)

૧૩. આ કોર્ટે અસંખ્ય કેસોમાં ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતને મંજૂર રાખતા અને ત્યારબાદ પુનરાવર્તિત કરતા ઉપરોક્ત કલમ ૯૬ હેઠળ પ્રથમ અપીલ કોર્ટની વ્યાપ્તિ અને સત્તાઓ નક્કી કરી છે.

૧૪. અમે કેટલાક નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય માનીએ છીએ.

૧૫. સંતોષ હઝારી વિરુદ્ધ પુરુષોત્તમ તિવારી (મૃતક) કાયદેસરના વારસદારો મારફત (૨૦૦૧) ૩ એસ.સી.સી. ૧૭૯ માં, આ કોર્ટે (પૃષ્ઠ ૧૮૮-૧૮૯ પર) નીચે મુજબ ઠેરવ્યું હતું:

".....અપીલ કોર્ટ પાસે ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોને બદલવાની અથવા બહાલ રાખવાની હકુમત છે. પ્રથમ અપીલ એ પક્ષકારોનો એક મૂલ્યવાન અધિકાર છે અને જ્યાં સુધી કાયદા દ્વારા પ્રતિબંધિત ન હોય ત્યાં સુધી, સમગ્ર કેસ તેમાં હકીકત અને કાયદા બંનેના પ્રશ્નો પર પુનઃસુનાવણી માટે ખુલ્લો છે. તેથી, અપીલ કોર્ટના ચુકાદામાં તેના મનનો સભાન ઉપયોગ પ્રતિબિંબિત થવો જોઈએ અને અપીલ કોર્ટના નિર્ણય માટે પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલી અને ભારપૂર્વક રજૂ કરાયેલી દલીલોની સાથે ઉદ્ભવતા તમામ મુદ્દાઓ પર કારણો દ્વારા સમર્થિત તારણો નોંધવા જોઈએ.....હકીકતના તારણને બદલતી વખતે અપીલ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણોની નજીક આવવું જોઈએ અને પછી અલગ તારણ પર આવવા માટે પોતાના કારણો આપવા જોઈએ. આનાથી આગળની અપીલ સાંભળતી કોર્ટને સંતોષ થશે કે પ્રથમ અપીલ કોર્ટે તેની પાસેથી અપેક્ષિત ફરજ નિભાવી છે....."

૧૬. ઉપરોક્ત મતને આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના મધુકર અને અન્ય વિરુદ્ધ સંગ્રામ અને અન્ય, (૨૦૦૧) ૪ એસ.સી.સી. ૭૫૬ ના નિર્ણયમાં અનુસરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં પુનરાવર્તન કરવામાં આવ્યું હતું કે પ્રથમ અપીલ કોર્ટ તરીકે બેસતી વખતે, હાઈકોર્ટની એ ફરજ છે કે તેણે પોતાના તારણો નોંધતા પહેલા તમામ મુદ્દાઓ અને પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ પર વિચાર કરવો જોઈએ.

૧૭. એચ.કે.એન. સ્વામી વિરુદ્ધ ઈર્શાદ બાસીથ, (૨૦૦૫) ૧૦
એસ.સી.સી. ૨૪૩ માં, આ કોર્ટે (પૃષ્ઠ ૨૪૪ પર) નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું:
(એસસીસી પેરા ૩)

"૩. પ્રથમ અપીલનો નિર્ણય હકીકતો તેમજ કાયદા પર કરવાનો હોય છે. પ્રથમ અપીલમાં પક્ષકારોને કાયદાના પ્રશ્નો તેમજ હકીકતો બંને પર સાંભળવાનો અધિકાર છે અને પ્રથમ અપીલ કોર્ટે તમામ મુદ્દાઓ પર પોતાનું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું અને કારણો આપીને કેસનો નિર્ણય કરવો જરૂરી છે. કમનસીબે, હાઈકોર્ટે હાલના કેસમાં હકીકતો અથવા કાયદા પર કોઈ તારણ નોંધ્યું નથી. પ્રથમ અપીલ કોર્ટે તરીકે બેસતી વખતે, હાઈકોર્ટની એ ફરજ હતી કે તેણે ટાઈટલ અંગેનું તારણ નોંધતા પહેલા તમામ મુદ્દાઓ અને પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ પર વિચાર કરવો જોઈતો હતો."

૧૮. ફરીથી જગન્નાથ વિરુદ્ધ અરુલપ્પા અને અન્ય, (૨૦૦૫) ૧૨
એસ.સી.સી. ૩૦૩ માં, કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ ની કલમ ૯૬ ની
વ્યાપ્તિ પર વિચાર કરતી વખતે, આ કોર્ટે (પૃષ્ઠ ૩૦૩-૦૪ પર) નીચે મુજબ
અવલોકન કર્યું હતું: (એસસીસી પેરા ૨)

"૨. પ્રથમ અપીલની કોર્ટ સમગ્ર પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરી શકે
છે અને અલગ તારણ પર આવી શકે છે....."

૧૯. ફરીથી બી.વી. નાગેશ અને અન્ય વિરુદ્ધ એચ.વી. શ્રીનિવાસ મૂર્તિ,
(૨૦૧૦) ૧૩ એસ.સી.સી. ૫૩૦ માં, આ કોર્ટે આ કોર્ટના અગાઉના તમામ
ચુકાદાઓની નોંધ લેતા આ શબ્દો સાથે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતનું પુનરાવર્તન કર્યું
હતું:

"૩. અપીલ કોર્ટ/હાઈકોર્ટ દ્વારા નિયમિત પ્રથમ અપીલનો નિકાલ કેવી રીતે કરવાનો છે તે આ કોર્ટ દ્વારા વિવિધ નિર્ણયોમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું છે. ઓર્ડર ૪૧ સીપીસી મૂળ ડિકીઓમાંથી અપીલ સાથે સંબંધિત છે. વિવિધ નિયમોમાં, રુલ ૩૧ એ આદેશ આપે છે કે અપીલ કોર્ટના ચુકાદામાં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવશે:

- (એ) નિર્ધારણ માટેના મુદ્દાઓ;
- (બી) તેના પરનો નિર્ણય;
- (સી) નિર્ણય માટેના કારણો; અને
- (ડી) જ્યાં અપીલ કરાયેલ ડિકી બદલવામાં આવી હોય અથવા તેમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં અપીલકર્તા જે રાહત માટે હકદાર છે તે.

૪. અપીલ કોર્ટ પાસે ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોને બદલવાની અથવા બહાલ રાખવાની હકુમત છે. પ્રથમ અપીલ એ પક્ષકારોનો એક મૂલ્યવાન અધિકાર છે અને જ્યાં સુધી કાયદા દ્વારા પ્રતિબંધિત ન હોય ત્યાં સુધી, સમગ્ર કેસ તેમાં હકીકત અને કાયદા બંનેના પ્રશ્નો પર પુનઃસુનાવણી માટે ખુલ્લો છે. તેથી, અપીલ કોર્ટના ચુકાદામાં તેના મનનો સભાન ઉપયોગ પ્રતિનિર્મિત થવો જોઈએ અને અપીલ કોર્ટના નિર્ણય માટે પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલી અને ભારપૂર્વક રજૂ કરાયેલી દલીલોની સાથે ઉદ્ભવતા તમામ મુદ્દાઓ પર કારણો દ્વારા સમર્થિત તારણો નોંધવા જોઈએ. પ્રથમ અપીલ કોર્ટ તરીકે બેસતી વખતે, હાઈકોર્ટની એ ફરજ હતી કે તેણે પોતાના તારણો નોંધતા પહેલા તમામ મુદ્દાઓ અને પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ પર વિચાર કરવો જોઈતો હતો. પ્રથમ અપીલ એ એક મૂલ્યવાન અધિકાર છે અને પક્ષકારોને કાયદાના પ્રશ્નો અને હકીકતો બંને પર સાંભળવાનો અધિકાર છે અને પ્રથમ અપીલના ચુકાદામાં કાયદા અને હકીકતના તમામ મુદ્દાઓ પર વિચાર થવો જોઈએ અને તારણોના સમર્થનમાં કારણો આપીને તેનો નિર્ણય કરવો જોઈએ. (જુઓ સંતોષ હઝારી વિરુદ્ધ પુરુષોત્તમ તિવારી, (૨૦૦૧) ૩ એસ.સી.સી. ૧૭૯ પૃષ્ઠ ૧૮૮ પર, પેરા ૧૫ અને મધુકર વિરુદ્ધ સંગ્રામ, (૨૦૦૧) ૪ એસ.સી.સી. ૭૫૬ પૃષ્ઠ ૭૫૮ પર, પેરા ૫.)

૫. ઉપરોક્ત હિતકારી સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાંથી પસાર થતાં, અમને લાગે છે કે હાઈકોર્ટ પ્રથમ અપીલ કોર્ટ તરીકે તેના પર મૂકવામાં આવેલી જવાબદારી નિભાવવામાં નિષ્ફળ રહી છે. અમારા મતે, અપીલ હેઠળનો ચુકાદો ટૂંકો છે અને કોઈપણ સંબંધિત પાસાઓ પર ધ્યાન પણ આપવામાં આવ્યું નથી. અપીલનો અસંતોષકારક રીતે નિર્ણય કરવામાં આવ્યો છે. નિયમિત પ્રથમ અપીલના

ચુકાદાનું અમારું સાવચેતીપૂર્વકનું અવલોકન દર્શાવે છે કે તે પ્રથમ અપીલની કોર્ટ પાસેથી અપેક્ષિત વિચારણાઓથી પાછળ રહે છે. તદનુસાર, બંને પક્ષોના દાવાના ગુણદોષમાં ગયા વિના, અમે હાઇકોર્ટના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને ડિકીને રદ કરીએ છીએ અને નિયમિત પ્રથમ અપીલને કાયદા અનુસાર નવેસરથી નિકાલ માટે હાઇકોર્ટને રિમાન્ડ કરીએ છીએ."

૨૦. સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ એમસન્સ ઇન્ટરનેશનલ લિમિટેડ અને અન્ય, (૨૦૧૧) ૧૨ એસ.સી.સી. ૧૭૪ માં સમાન સિદ્ધાંતનું પુનરાવર્તન કરતી વખતે આ કોર્ટ દ્વારા ઉપરોક્ત કેસો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો.

૨૧. કેસની હકીકતો પર ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત લાગુ કરતાં, અમને જાણવા મળે છે કે હાઇકોર્ટે પ્રથમ અપીલનો નિર્ણય કરતી વખતે આ સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખવામાં નિષ્ફળતા મેળવી હતી અને વાદગ્રસ્ત નિર્ણય આવ્યો હતો. ખરેખર, નીચે ટાંકવામાં આવેલા વાદગ્રસ્ત હુકમના પેરા ૪ ને વાંચવા માત્રથી તે સ્પષ્ટ થાય છે:

"પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને પુરાવાઓમાંથી પસાર થયા પછી, મને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણોને ફગાવી દેવાનું કોઈ ઔચિત્ય જણાતું નથી. પુરાવાના યોગ્ય મૂલ્યાંકન પછી, મને આ અપીલમાં કોઈ ગુણદોષ કે તથ્ય જણાતું નથી. સદર ખર્ચ સાથે રદ કરવામાં આવે છે. વકીલ ફી રૂપિયા ૧૦૦૦/-, જો પ્રમાણિત હોય તો. તે મુજબ આદેશ કરવામાં આવે છે."

૨૨. અમારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ, હાઈકોર્ટે અપીલકર્તા અને/અથવા સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોમાંથી કોઈ પણ દલીલ પર વિચાર કર્યો નથી કે અપીલકર્તા દ્વારા અપીલના કારણોમાં લેવામાં આવેલા કારણોની નોંધ લીધી નથી કે કેસમાં ઉદ્ભવતા મુદ્દાઓને લાગુ પડતા સ્થાપિત કાયદાકીય સિદ્ધાંતો અને નક્કી થયેલા કેસ લોના પ્રકાશમાં પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કરવાનો એ હેતુથી કોઈ પ્રયાસ કર્યો નથી કે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને યોગ્ય ઠેરવી શકાય કે કેમ અને જો તેમ હોય, તો કેવી રીતે, અને જો ના હોય, તો શા માટે?

૨૩. પ્રથમ અપીલ કોર્ટ હોવાના નાતે, ઉપર ઉલ્લેખિત ઓર્ડર જા ૨૧ સુલ ૩૧ સાથે વાંચતા કલમ ૮૬ હેઠળ તેને પ્રદાન કરવામાં આવેલી વ્યાપ્તિ અને સત્તાઓને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રથમ અપીલનો નિર્ણય કરવાની હાઈકોર્ટની ફરજ હતી. કમનસીબે તેમ કરવામાં આવ્યું ન હતું, જેનાથી, અપીલકર્તાને પૂર્વગ્રહ થયો જેનો હકીકતો અને કાયદા પર પ્રથમ અપીલ ચલાવવાનો મૂલ્યવાન અધિકાર પ્રતિકૂળ રીતે પ્રભાવિત થયો હતો, જેણે બદલામાં, તેને કાયદા અનુસાર અપીલમાં સુનાવણીથી વંચિત રાખ્યો હતો.

૨૪. આ કારણોસર, અમે હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને સમર્થન આપવા અસમર્થ છીએ.

૨૫. આમ અપીલ સફળ થાય છે અને તદનુસાર મંજૂર કરવામાં આવે છે.
વાદગ્રસ્ત ચુકાદો રદ કરવામાં આવે છે.

૨૬. ઉપર ટાંકવામાં આવેલા આ કોર્ટ દ્વારા સ્થાપિત કાયદાના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રથમ અપીલનો નવેસરથી નિર્ણય કરવા માટે કેસ હાઈકોર્ટને રિમાન્ડ કરવામાં આવે છે.

૨૭. જો કે, અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે અમે કેસમાં સામેલ મુદ્દાઓના ગુણદોષ પર અમારું મન લગાવ્યું નથી અને તેથી, હાઈકોર્ટ અમારા કોઈપણ અવલોકનોથી પ્રભાવિત થયા વિના ગુણદોષના આધારે કાયદા અનુસાર સખત રીતે અપીલનો નિર્ણય કરશે, જેના પર અમે ગુણદોષના આધારે ટિપ્પણી કરવાનું ટાળ્યું છે. એ અવલોકન કરવાની જરૂર નથી કે, હાઈકોર્ટ બંને પક્ષોને અને ખાસ કરીને સામાવાળાને સુનાવણીની તક પૂરી પાડ્યા પછી તેમ કરશે કારણ કે આજે તેમના પતી કોઈ હાજર થયું ન હતું અને તેથી, હાઈકોર્ટ સામાવાળાને અપીલની અંતિમ સુનાવણીની નવી નોટિસ મોકલશે.

૨૮. કેસ ઘણો જૂનો હોવાથી, અમે હાઈકોર્ટને તેની સુનાવણી ઝડપી ચલાવવા વિનંતી કરીએ છીએ.

બિભૂતિ ભૂષણ બોઝ

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This is an AI-assisted translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.